

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
“ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ”

(повне найменування вищого навчального закладу)

Кафедра оподаткування

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з навчальної роботи

Мігущенко Р.П.

(підпис)

“ ” 2015 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВВПІ 3 Страховий менеджмент

(шифр і назва навчальної дисципліни)

галузь знань 0305 Економіка та підприємництво
(шифр і назва галузі знань)

напрямок підготовки 8.030508 Фінанси і кредит
(шифр і назва напрямку підготовки)

спеціальність 8.03050803 Оподаткування
(шифр і назва спеціальності)

спеціальність 8.030508 Фінанси
(шифр і назва спеціальності)

2015 рік

Робоча програма навчальної дисципліни Страховий менеджмент для студентів

(назва навчальної дисципліни)

за напрямом підготовки 8.030508 „Фінанси і кредит”, спеціальністю 7.0305803
"Оподаткування", „___” _____, 2015 року- 37 с.

кандидат економічних наук, доцент Лінькова О.Ю.

Розробники: (вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри менеджменту

Протокол від. “___” _____ 20__ року № ___

Завідувач кафедри менеджменту _____

_____ (Гриньов А.В.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

“___” _____ 20__ року

Схвалено методичною комісією вищого навчального закладу за напрямом підготовки
(спеціальністю) _____

(шифр, назва)

Протокол від. “___” _____ 20__ року № ___

“___” _____ 20__ року Голова _____ (_____)
(підпис) (прізвище та ініціали)

© _____, 2014 рік

© _____, 2014 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни денна форма навчання
Кількість кредитів – 5	Галузь знань 0305 Економіка та підприємництво (шифр і назва) Напрямок підготовки 8.030508 Фінанси і кредит (шифр і назва)	Нормативна (за вибором) Самостійного вибору університету
Модулів – 2	Спеціальність (професійне спрямування): 7.0305803 Оподаткування	Рік підготовки: 5-й
Змістових модулів – 2		Семестр
Індивідуальне науково-дослідне завдання: <u>Аналіз результатів діяльності страхової компанії</u> (назва)		10-й
Загальна кількість годин - 180		Лекції
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 7.25	Освітньо-кваліфікаційний рівень: <u>спеціаліст</u>	32 год.
		Практичні, семінарські
		32 год.
		Лабораторні
		- год.
		Самостійна робота 116 год.
Індивідуальні завдання: 56 год.	Вид контролю: Диференційний залік	

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 0,55

для заочної форми навчання –

2. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни денна форма навчання
Кількість кредитів – 5	Галузь знань 0305 Економіка та підприємництво (шифр і назва) Напрямок підготовки 8.030508 Фінанси і кредит (шифр і назва)	Нормативна (за вибором) Самостійного вибору університету
Модулів – 2		Рік підготовки: 5-й
Змістових модулів – 2		Семестр
Індивідуальне науково-дослідне завдання: <u>Аналіз результатів діяльності страхової компанії</u> (назва)		10-й
Загальна кількість годин - 180		Лекції
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 7.25	Освітньо-кваліфікаційний рівень: <u>магістр</u>	32 год.
		Практичні, семінарські
		32 год.
		Лабораторні
		- год.
		Самостійна робота 116 год.
Індивідуальні завдання: 56 год.	Вид контролю: іспит	

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 0,55

для заочної форми навчання –

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: : формування у студентів знань з підготовки та реалізації управлінських рішень, що забезпечують раціональне формування й використання потенціалу страхових компаній і гармонізацію фінансових інтересів споживачів страхових послуг, власників і персоналу страхових компаній, посередників та держави.

Завдання: набуття студентами стійких знань з теорії та практики управління страховою компанією; надання страхових послуг; оцінювання ризиків; урегулювання страхових претензій.

Предмет дисципліни: фінансові аспекти управління процесами створення та ефективного використання потенціалу страхових організацій.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

особливості і перспективи розвитку підприємницької діяльності в страхуванні; сутність, функції та роль страхового менеджменту в ринковій економіці; порядок проектування, реєстрації й ліцензування страхових організацій, зміст державного нагляду за їх діяльністю;

принципи побудови раціональної структури страхової організації та повноваження органів її управління;

принципи управління страховою компанією;

значення і методи розроблення стратегічного плану діяльності страховика; сутність і способи активізації маркетингової діяльності в страхових організаціях;

методи вивчення попиту на страхові послуги;

технологію відбору ризиків на страхування і врегулювання страхових претензій;

особливості управління грошовими потоками в страхуванні;

умови і способи підвищення фінансової надійності страхової організації; процедури здійснення фінансового моніторингу операцій страховика.

вміти:

розробляти місію, цілі та стратегічні завдання страховика;

формувати раціональну структуру управління страховою організацією;

організувати процес бюджетування в страховій організації;

досліджувати стан ринку страхових послуг;

досліджувати попит на страхові послуги та організувати ефективну систему їх продажу;

оформляти договори страхування і контролювати їх виконання;

оформляти документально страхові випадки та розраховувати розмір належних страхових виплат потерпілим;

аналізувати діяльність страховика і пропонувати заходи, спрямовані на її поліпшення;

визначати достатність коштів страхових резервів для забезпечення виконання зобов'язань перед страхувальниками;

визначати напрями ефективного розміщення страхових резервів та тимчасово вільних власних коштів страховика;

забезпечувати контроль за фінансовою надійністю страхової компанії;

здійснювати перевірку правильності проведення страховиками фінансових операцій;

проводити фінансовий моніторинг у страховій організації.

3. Програма навчальної дисципліни
Модуль I. Основи страхування
Тема 1. Сутність, принципи та роль страхування

- 1.1. Необхідність страхового захисту від ризику.
- 1.2. Виникнення та розвиток страхування.
- 1.3. Функції та принципи страхування.

Тема 2. Управління страховою компанією

- 2.1. Організаційно-правові форми страхової діяльності.
- 2.2. Порядок створення страхової компанії.
- 2.3. Реорганізація та ліквідація страхових компаній.

Тема 3. Організація страхової діяльності

- 3.1. Проблеми управління в страхових компаніях.
- 3.2. Органи управління страховою компанією.
- 3.3. Бізнес-процеси страхової компанії.

Тема 4. Класифікація страхування. Страхові ризики та їх оцінка

- 4.1. Класифікація страхування за об'єктами.
- 4.2. Поняття ризик-менеджменту в страхуванні.
- 4.3. Розрахунок тарифних ставок за ризиковими видами страхування.

Тема 5. Страховий ринок

- 5.1. Сутність страхового ринку.
- 5.2. Страховий ринок України.
- 5.3. Страховий ринок країн Європи.

Тема 6. Державне регулювання страхової діяльності

- 6.1. Державна політика в галузі страхування.
- 6.2. Державна програма розвитку страхового ринку України.
- 6.3. Державний контроль за фінансовим станом страхової компанії.

Тема 7. Управління фінансовою діяльністю страхової компанії

- 7.1. Особливості організації фінансів страхової компанії.
- 7.2. Доходи і витрати страхової компанії.
- 7.3. Страхові резерви.

Тема 8. Страхові послуги та особливості їх реалізації

- 8.1. Види страхових послуг.
- 8.2. Нетрадиційні види страхування.

Модуль II. Страховий менеджмент

Тема 9. Порядок укладення страхової угоди

- 9.1. Договір страхування.
- 9.2. Правила страхування.
- 9.3. Обов'язки страховика та страхувальника.

Тема 10. Управління персоналом страхової компанії

- 10.1. Персонал страхової компанії.
- 10.2. Системи оплати праці персоналу страхової компанії.
- 10.3. Управління конфліктними ситуаціями в страховому бізнесі.

Тема 11. Страховий маркетинг

- 11.1. Маркетинговий комплекс страхової компанії.
- 11.2. Основи маркетингових стратегій страхової компанії.
- 11.3. Системи реалізації страхових послуг. Рекламна діяльність страховика.

Тема 12. Інноваційний менеджмент у страхуванні

- 12.1. Інновації та інноваційний менеджмент у страхуванні.
- 12.2. Інноваційна модель страхового продукту.
- 12.3. Технологія інноваційного процесу у страхуванні.

Тема 13. Медичне страхування

- 13.1. Сутність медичного страхування.
- 13.2. Розвиток медичного страхування в Україні.

Тема 14. Транспортне страхування

- 14.1. Страхування автотранспорту.
- 14.2. Страхування вантажів.
- 14.3. Страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів.

Тема 15. Безпека страхової діяльності

- 15.1. Економічна безпека страхової компанії.
- 15.2. Безпека економічного партнерства у страхуванні.
- 15.3. Правові аспекти дотримання податкового законодавства у страхуванні.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
л		п	лаб	інд	с.р.	
Модуль 1						
Змістовий модуль 1. Основи страхування						
Тема 1. Сутність, принципи та роль страхування	10	2	2	-	3	4
Тема 2. Управління страховою компанією	10	2	2	-	3	4
Тема 3. Організація страхової діяльності	10	2	2	-	3	4
Тема 4. Класифікація страхування. Страхові ризики та їх оцінка	10	2	2	-	3	4
Тема 5. Страховий ринок	10	2	2	-	3	4
Тема 6. Державне регулювання страхової діяльності	11	2	2	-	3	4
Тема 7. Управління фінансовою діяльністю страхової компанії	11	2	2	-	5	4
Тема 8. Страхові послуги та особливості їх реалізації	11	2	2	-	5	4
Разом за змістовим модулем 1	83	16	16	-	28	32
Змістовий модуль 2. Страховий менеджмент						
Тема 9. Порядок укладення страхової угоди	12	2	2	-	4	4
Тема 10. Управління персоналом страхової компанії	12	2	2	-	4	4
Тема 11. Страховий маркетинг	11	2	2	-	4	4
Тема 12. Інноваційний менеджмент у страхуванні	11	2	2	-	4	4
Тема 13. Медичне страхування	10	2	2	-	4	4
Тема 14. Транспортне страхування	10	2	2	-	4	4
Тема 15. Безпека страхової діяльності	14,5	4	4	-	4	4
Разом за змістовим модулем 2	80,5	16	16	-	28	28
Усього годин	163,5	32	32	-	56	60
Модуль 2						
ІНДЗ				-	56	
Усього годин	180	32	32	-	56	60

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 10. Управління персоналом страхової компанії	2
2	Тема 15. Безпека страхової діяльності	2
	Разом	4

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Змістовий модуль 1. Основи страхування	
1	Тема 1. Сутність, принципи та роль страхування	2
2	Тема 2. Управління страховою компанією	2
3	Тема 3. Організація страхової діяльності	2
4	Тема 4. Класифікація страхування. Страхові ризики та їх оцінка	2
5	Тема 5. Страховий ринок	2
6	Тема 6. Державне регулювання страхової діяльності	2
7	Тема 7. Управління фінансовою діяльністю страхової компанії	2
8	Тема 8. Страхові послуги та особливості їх реалізації	2
	Разом Змістовий модуль 1.	16
	Змістовий модуль 2. Страховий менеджмент	
9	Тема 9. Порядок укладення страхової угоди	2
10	Тема 11. Страховий маркетинг	2
11	Тема 12. Інноваційний менеджмент у страхуванні	2
12	Тема 13. Медичне страхування	2
13	Тема 14. Транспортне страхування	2
14	Тема 15. Безпека страхової діяльності	2
	Разом Змістовий модуль 2.	12
	Разом	28

7. Теми лабораторних занять

Лабораторні заняття навчальним планом не передбачені

8. Самостійна робота

№	Вид самостійної роботи студента	Годин
1	Забезпечення аудиторних знань	32
2	Забезпечення семестрового контролю	9
3	Забезпечення індивідуальних завдань	56
4	Забезпечення НДРС	19
	Разом	116

8.1. Забезпечення аудиторних знань 32 години

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Сутність, принципи та роль страхування Сучасні особливості страхування	2
2	Тема 2. Управління страховою компанією Управління ризиком у діяльності страхової компанії	2
3	Тема 3. Організація страхової діяльності Організаційна структура страхової компанії	2
4	Тема 4. Класифікація страхування. Страхові ризики та їх оцінка Сільськогосподарське, морське страхування. Страхування фінансово-кредитних ризиків.	2
5	Тема 5. Страховий ринок Страховий ринок України та провідних країн світу	2
6	Тема 6. Державне регулювання страхової діяльності Державна політика в галузі страхування в Україні та світі.	2
7	Тема 7. Управління фінансовою діяльністю страхової компанії Особливості фінансової діяльності страхових організацій	2
8	Тема 8. Страхові послуги та особливості їх реалізації Нетрадиційні види страхування (страхування у кінотвиробництві, кептивне страхування, професійної відповідальності аудиторів, інвестиційних ризиків)	2
9	Тема 9. Порядок укладення страхової угоди Особливості укладення договору страхування та його припинення.	2
10	Тема 10. Управління персоналом страхової компанії Сучасні вимоги до менеджерів та персоналу страхових компаній	2
11	Тема 11. Страховий маркетинг Особливості страхового маркетингу в Україні та провідних країнах світу	2
12	Тема 12. Інноваційний менеджмент у страхуванні Інноваційні стратегії розвитку страхової компанії	2
13	Тема 13. Медичне страхування Концептуальні засади розвитку медичного страхування в Україні	2
14	Тема 14. Транспортне страхування Сучасний стан розвитку страхування вантажів в Україні	3
15	Тема 15. Безпека страхової діяльності Підходи щодо визначення надійності страхової компанії	3
	Разом	32

8.2. Забезпечення семестрового контролю 9 години

1. Необхідність страхового захисту від ризику.
2. Виникнення та розвиток страхування.
3. Функції та принципи страхування.
4. Організаційно-правові форми страхової діяльності.
5. Порядок створення страхової компанії.
6. Реорганізація та ліквідація страхових компаній.
7. Проблеми управління в страхових компаніях.
8. Органи управління страховою компанією.
9. Бізнес-процеси страхової компанії.
10. Класифікація страхування за об'єктами.
11. Поняття ризик-менеджменту в страхуванні.
12. Розрахунок тарифних ставок за ризиковими видами страхування.
13. Сутність страхового ринку.
14. Страховий ринок України.
15. Страховий ринок країн Європи.
16. Державна політика в галузі страхування.
17. Державна програма розвитку страхового ринку України.
18. Державний контроль за фінансовим станом страхової компанії.
19. Особливості організації фінансів страхової компанії.
20. Доходи і витрати страхової компанії.
21. Страхові резерви.
22. Види страхових послуг.
23. Нетрадиційні види страхування.
24. Договір страхування.
25. Правила страхування.
26. Обов'язки страховика та страхувальника.
27. Персонал страхової компанії.
28. Системи оплати праці персоналу страхової компанії.
29. Управління конфліктними ситуаціями в страховому бізнесі.
30. Маркетинговий комплекс страхової компанії.
31. Основи маркетингових стратегій страхової компанії.
32. Системи реалізації страхових послуг. Рекламна діяльність страховика.
33. Інновації та інноваційний менеджмент у страхуванні.
34. Інноваційна модель страхового продукту.
35. Технологія інноваційного процесу у страхуванні.
36. Сутність медичного страхування.
37. Розвиток медичного страхування в Україні.
38. Страхування автотранспорту.
39. Страхування вантажів.
40. Страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів.
41. Економічна безпека страхової компанії.
42. Безпека економічного партнерства у страхуванні.
43. Правові аспекти дотримання податкового законодавства у страхуванні.

8.3. Забезпечення індивідуальних завдань - 56 годин

Основні показники побудови графіків діяльності страхової компанії:

- 1) розмір уставного капіталу;
- 2) сума страхових платежів;
- 3) сума страхових виплат;
- 4) кількість договорів.

Розрахунок основних страхових показників:

- 1) Ступінь охоплення страхового поля
- 2) Частота страхових випадків

- 3) Коефіцієнт виплат
- 4) Збитковість страхової суми
- 5) Коефіцієнт фінансової сталості (з довірчою ймовірністю 0,954).

8.4. Забезпечення НДРС - 19 годин

1. Необхідність страхового захисту від ризику в майбутньому.
2. Шляхи розвитку страхування.
3. Сучасні проблеми управління в страхових компаніях і напрямки їх вирішення.
4. Бізнес-процеси страхової компанії.
5. Удосконалення ризик-менеджменту в страхуванні.
6. Страховий ринок України та напрямки його розвитку.
7. Страховий ринок країн Європи та інтеграція страхового ринку України.
8. Державна політика в галузі страхування.
9. Удосконалення державного контролю за фінансовим станом страхової компанії.
10. Розвиток нетрадиційних видів страхування.
11. Персонал страхової компанії та його сучасна підготовка.
12. Управління конфліктними ситуаціями в страховому бізнесі.
13. Маркетинговий комплекс страхової компанії за сучасних умов господарювання.
14. Основи маркетингових стратегій страхової компанії при Європейській інтеграції.
15. Рекламна діяльність страховика.
16. Інновації та інноваційний менеджмент у страхуванні, проблеми та шляхи їх вирішення.
17. Технологія інноваційного процесу у страхуванні та її удосконалення.
18. Сутність медичного страхування та шляхи реалізації в Україні.
19. Економічна безпека страхової компанії та її забезпечення.
20. Безпека економічного партнерства у страхуванні.
21. Правові аспекти дотримання податкового законодавства у страхуванні.

9. Індивідуальні завдання

Розрахунково-графічне завдання

Метою поданого індивідуального розрахункового завдання є закріплення знань студентів, отриманих протягом вивчення курсу «Страховий менеджмент».

Оформлення роботи виконується відповідно до діючих вимог НТУ «ХП», що висуваються до подібних робіт.

Завдання повинне включати в себе:

- титульний аркуш;
- пояснювальну записку, що включає в себе опис виконання аналітичної частини та виконання розрахунків;
- висновки;
- список джерел інформації.

Завдання складається з двох частин: аналітичної та розрахункової.

Порядок виконання аналітичної частини:

1. Студент обирає одну зі страхових компаній, що існує на українському ринку, вказує, який/які види страхових послуг ця компанія пропонує колу своїх клієнтів, коротко описує структуру компанії (наявність філіалів, організаційна структура тощо).

2. З вказаного переліку студент обирає один з видів страхування, коротко описує об'єкт страхування, строк страхування, політику компаній щодо виплати відшкодування за обраним напрямом, строки сплати страхових премій, аналізує динаміку доходів/витрат обраної компанії за останні три роки (на основі вказаних даних будується діаграма) Увага!!!! Страхова компанія та вид страхування повинні бути узгоджені з викладачем для запобігання повторень між студентами.

Після виконання аналітичного завдання, студент виконує практичні розрахунки задачі: маємо наступні дані щодо роботи страхових компаній окремого регіону за 2013 рік (табл.1) за одним з видів добровільного страхування.

Необхідно за вихідними даними варіанту, що відповідає номеру студента за списком академічної групи, розрахувати тарифну ставку та визначити наступні показники, які характеризують діяльність страхових організацій.

- 1) Ступінь охоплення страхового поля
- 2) Частота страхових випадків
- 3) Коефіцієнт виплат
- 4) Збитковість страхової суми
- 5) Коефіцієнт фінансової сталості (з довірчою ймовірністю 0,954).

Таблиця 1 – Вихідні дані для виконання розрахунків за варіантами

Варіант	Страхове поле	Кількість укладених договорів	Сума застрахованого майна	Надійшло страхових внесків	Страхові виплати	Кількість об'єктів, що постраждали	Доля навантаження в структурі тарифу
0	250000	1020	120000	8000	2150	1020	25
1	250000	5000	120000	6900	2100	1000	25
2	250000	8700	120000	5000	1540	800	25
3	250000	9600	120000	5000	1240	800	28
4	250000	11500	120000	9000	2000	1000	24
5	250000	10000	120000	8000	1590	1000	30
6	250000	11200	120000	7000	1250	950	30
7	250000	10000	120000	7000	2500	840	30
8	250000	10500	120000	5000	1280	520	25
9	250000	10100	120000	5000	1280	450	25
10	250000	9900	120000	10000	6000	480	25
11	250000	12500	120000	10000	6000	480	30
12	250000	5000	120000	7000	1500	500	27
13	250000	8000	120000	7000	1500	900	27
14	250000	6000	120000	8000	2580	650	30
15	250000	7000	120000	7000	1600	800	30
16	250000	8000	120000	12000	7500	590	24
17	250000	8000	120000	12000	6500	800	24
18	250000	10000	120000	12000	7800	900	24
19	250000	11200	120000	5000	1250	900	25
20	250000	11500	120000	5000	1500	800	28
21	250000	10500	120000	5000	3000	1000	24
22	250000	9000	120000	6000	2590	1000	25
23	250000	8000	120000	9000	1750	950	20
24	250000	10000	120000	7000	2180	650	30

10. Методи навчання

Метод – це головний інструмент педагогічної діяльності, лише з його допомогою виробляється продукт навчання, здійснюється взаємодія педагога й студента.

Методи навчання поділяються на загальні та спеціальні.

Загальні застосовуються у ВУЗі при вивченні різних навчальних предметів; спеціальні – під час вивчення окремих дисциплін.

Класифікації методів навчання:

- за джерелом передачі та сприймання навчальної інформації – словесні наочні, практичні (С. Петровський, С. Голант);
- за характером пізнавальної діяльності студентів – пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемне викладання, частково-пошуковий, дослідницький (І. Лернер, М. Скаткін);
- залежно від основної дидактичної мети і завдань – методи оволодіння новими знаннями, формування вмінь і навичок, перевірки та оцінювання знань, умінь і навичок (М. Данилов, Б. Єсіпов);
- методи усного викладу знань, закріплення навчального матеріалу, самостійної роботи учнів з осмислення й засвоєння нового матеріалу роботи із застосування знань на практиці та вироблення вмінь і навичок, перевірки та оцінювання знань, умінь і навичок (І. Харламов);
- класифікація з точки зору цілісного підходу до діяльності у процесі навчання – методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності; стимулювання й мотивація студента, контролю, самоконтролю, взаємоконтролю і корекції, самокорекції, взаємокорекції в навчанні (Ю. Бабанський).

Ю. Бабанський виділив чотири групи методів навчання:

I GRUPA – МЕТОДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЗДІЙСНЕННЯ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ:

- **СЛОВЕСНІ МЕТОДИ** - розповідь-пояснення, бесіда, лекція.

Розповідь-пояснення використовується під час навчання студентів. За метою виділяються такі види розповіді: розповідь-вступ, розповідь-повість, розповідь-висновок. Ефективність зазначеного методу залежить від умінь педагога розповідати, дохідливості та доступності інформації, від поєднання його з іншими методами навчання.

Бесіда відноситься до найдавніших і найпоширеніших методів дидактичної роботи. Її майстерно використовував ще Сократ. Провідною функцією даного методу є мотиваційно-стимулююча. Бесіда – це діалог між учителем та учнем, який дає можливість за допомогою цілеспрямованих і вміло сформульованих питань спрямувати учнів на активізацію отриманих знань. Учені виділяють індуктивну та дедуктивну бесіду. Саме з допомогою їх педагог активізує діяльність студентів, ставлячи їм запитання для розмірковування, розв'язання проблемної ситуації.

Лекція служить для пояснення важкої та складної теми; її типовими ознаками є: тривалість запису плану та рекомендованої літератури, уведення та характеристика нових понять, розкриття та деталізація матеріалу, завершальні висновки педагога, відповіді на запитання. Основне джерело в перерахованих методах - слово педагога. Мовна культура педагога – одна з важливих умов його професіоналізму.

Наочні методи – ілюстрація, демонстрація

Ілюстрація – допоміжний метод при словесному методі, її значення полягає в яскравішому викладенні та показі власної думки. Засоби ілюстрації (картинки, таблиці, моделі, муляжі, малюнки) є нерухомими, вони мають «оживати» в розповіді педагога.

Демонстрація характеризується рухомістю засобу демонстрування: навчальна телепередача або кіно-відеофільм чи його фрагмент; діюча модель, дослід.

- **ПРАКТИЧНІ МЕТОДИ:** досліди, вправи, навчальна праця. Лабораторні та практичні роботи, твори, реферати студентів

Ці методи не несуть нової навчально-пізнавальної інформації, а служать лише для закріплення, формування практичних умінь при застосуванні раніше набутих знань. Більшість людей активніше сприймають практичні методи, ніж словесні.

II група – методи стимулювання й мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

- **Індуктивні методи.** Термін «індукція» походить від латинського *inductio* – зведення, вид узагальнення, який пов'язаний із передбаченням спостережень та експериментів на основі даних досвіду. У практичній педагогіці індукція втілюється у принципі: від часткового до загального, від конкретного до абстрактного.

- **Дедуктивний метод**, як уважають учені-дидакти, активніше розвиває абстрактне мислення, сприяє засвоєнню навчального матеріалу на основі узагальнень.

III група – методи контролю (самоконтролю, взаємоконтролю), корекції (самокорекції, взаємокорекції) за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності:

- **репродуктивні методи** – відтворена репродукція як засіб повторення готових зразків або робота за готовими зразками, термінологічно вживається не лише в дидактиці, а й в творчій діяльності з розробки фінансових стратегій підприємства;

- **творчі, проблемно-пошукові методи** (М. Скаткін, І. Лернер) визначають порівняно вищий шабель процесу навчання, особливо. Проблемно-пошукова методика, на відміну від репродуктивної, пояснювально-ілюстративної, має спиратися на самостійну, творчу пізнавальну діяльність студентів. Поняття «творчість» - це створення нового, оригінального, суспільно-цінного матеріального або духовного продукту.

На думку А. Макаренка, «те, що ми називаємо високою кваліфікацією, упевнене і чітке знання, уміння, майстерність, золоті руки, небалакучість і цілковита відсутність фрази, постійна готовність до роботи - ось що захоплює дітей найбільше».

Проблемний метод навчання наближений до творчості, він нібито стоїть на межі між репродукцією, розумовим формуванням і творчістю.

IV група - бінарні, інтегровані (універсальні) методи. П. Підкасистий, В. Паламарчук, В. Паламарчук за ступенем керівництва навчальною роботою поділяють методи на два види:

- **навчальна робота** під керівництвом педагога – самостійна робота у класі. До неї належать складання задач, самостійні письмові роботи. Елементи самостійної праці студентів об'єднуються з інструктуванням, допомогою педагога, у результаті чого студенти набувають навичок самостійності, закріплюючи індивідуальний стиль діяльності;
- **самостійна робота** студентів поза контролем педагога - самостійна робота вдома. Мова йде про домашні завдання - усні та письмові. Домашні завдання мають позитивний вплив на розумовий розвиток, виховання та самовиховання людини, сприяють виробленню навичок самостійної пізнавальної діяльності.

II ГРУПА. МЕТОДИ СТИМУЛЮВАННЯ Й МОТИВАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Їх можна поділити на дві підгрупи.

I підгрупа - методи **стимулювання інтересу до навчання**:

- **створення ситуації** інтересу при викладанні того чи іншого матеріалу (використання пізнавальних ігор, цікавих пригод, гумористичних уривків, перегляд навчальних телепередач, кінофільмів). Розвиток інтересу в студентів - це засіб активізації навчання, що сприяє кращому засвоєнню знань. Цікаво студентам - цікаво з ними і педагогу;
- **пізнавальні ігри** як метод набувають великого значення для стимулювання та формування інтересу до знань (ігри-подорожі, вікторини). Пізнавальні ігри можуть набувати характеру рольових ігор, які користуються успіхом у студентів. У грі обов'язково повинні бути ведучі, виконавці, експерти, глядачі.

Різні види ігор містять у собі:

- пояснення фабули (змісту й умов гри);
- підготовку дійових осіб для виконання своїх ролей;
- підготовку студентів-експертів, ведучого.

У пробудженні та закріпленні інтересу до знань надійним спільником є гумор педагога, що спирається на його педагогічну етику, інтелект студентів та педагога.

- навчальні дискусії можуть викликати інтерес до предмета, коли вони вміло організовані;
- аналіз життєвих ситуацій викликає інтерес студентів як метод застосування теоретичних знань на практиці.

В умовах демократизації та гуманізації процесу навчання й виховання значну роль відіграють диференційований та індивідуальний підходи, ситуація успіху в навчанні для студента середнього рівня, що є стимулом для студентів, яким педагог допомагає вийти на вищий рівень навчальних досягнень, проводячи індивідуальні консультації, додаткові заняття.

II підгрупа - **методи стимулювання обов'язку й відповідальності**. Ідеальне навчання засноване лише на інтересі, без оцінок, щоденного оцінювання Ш. Амонашвілі.

Головне в цьому методі - привчити людину жити не тільки за стимулом «хочеться», а й за стимулом «треба», «необхідно»;

- роз'яснення мети навчального предмета - метод стимулювання, основним правилом якого є: «Це згодиться в житті», «Без цього не можна бути освіченою та культурною людиною», «У майбутньому це стане тобі необхідним»;
- вимоги до вивчення предмета (орфографічні, дисциплінарні, організаційно-педагогічні). Їх виконання привчає студентів до дисциплінованості, що є головним у використанні цих методів;
- заохочення та покарання в навчанні: оцінка студента за успіхи, усне схвалення та осуд педагога. Внутрішній закон кожного педагога - не користуватись антипедагогічними прийомами: виведення з уроку, виставлення негативної оцінки за поведінку, фізичне покарання.

III ГРУПА. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ, САМОКОНТРОЛЮ, ВЗАЄМОКОНТРОЛЮ, КОРЕКЦІЇ, САМОКОРЕКЦІЇ ТА ВЗАЄМОКОРЕКЦІЇ

Реформування навчальних закладів відповідно до Закону «Про вищу освіту» передбачає реалізацію принципів гуманізації, демократизації освіти, методологічну переорієнтацію процесу навчання на розвиток особистості студента, формування його компетенцій.

Відповідно до цього змінюються й підходи до оцінювання навчальних досягнень студентів. Оцінювання має ґрунтуватись на позитивному принципі, що, насамперед, передбачає врахування рівня досягнень студента, а не ступеня його невдач.

Компетенція як педагогічна категорія - це загальна здатність, що базується на знаннях, досвіді, цінностях, здібностях, набутих завдяки навчанню. Отже, компетенція не зводиться тільки до знань і навичок, а належить до сфери складних умінь і якостей особистості.

Основними **групами компетенцій**, яких потребує сучасне життя, є:

- соціальні, пов'язані з готовністю брати на себе відповідальність, бути активним у прийнятті рішень у суспільному житті, у врегулюванні конфліктів ненасильницьким шляхом, у функціонуванні й розвитку демократичних інститутів суспільства;

- полікультурні - стосуються розуміння несхожості людей, взаємоповаги до їхньої мови, релігії, культури тощо;
- комунікативні - передбачають опанування важливого в роботі та суспільному житті усного й писемного спілкування, оволодіння кількома мовами;
- інформаційні, зумовлені зростанням ролі інформації в сучасному суспільстві та передбачають оволодіння інформаційними технологіями, уміннями здобувати, критично осмислювати та використовувати різноманітну інформацію;
- саморозвитку та самоосвіти, пов'язані з потребою та готовністю постійно навчатися як у професійному відношенні, так і в особистому та суспільному житті;
- компетенції, що реалізуються у прагненні та здатності до раціональної продуктивної, творчої діяльності.

Компетенції є інтегрованим результатом навчальної діяльності студентів і формуються передусім на основі опанування змісту вищої освіти. Виявити рівень такого опанування покликане оцінювання.

Об'єктом оцінювання навчальних досягнень студентів є знання, уміння та навички, досвід творчої діяльності, емоційно-ціннісного ставлення до навколишньої дійсності.

Основними функціями оцінювання навчальних досягнень студентів є:

- контролююча, що передбачає визначення рівня досягнень окремого студента, (групи), виявлення рівня готовності до засвоєння нового матеріалу, що дає змогу педагогу відповідно планувати та викладати навчальний матеріал;
- навчальна – зумовлює таку організацію оцінювання навчальних досягнень студентів, коли його проведення сприяє повторенню, уточненню та систематизації навчального матеріалу, удосконаленню підготовки студента (групи);
- діагностично-коригуюча, що допомагає з'ясувати причини труднощів, які виникають у студента під час навчання, виявити прогалини у знаннях і вміннях та корегувати його діяльність, спрямовану на усунення недоліків;
- стимулюючо-мотиваційна, що визначає тему, таку організацію оцінювання навчальних досягнень студентів, коли його проведення стимулює бажання покращити свої результати, розвиває відповідальність і сприяє змагальності студентів, формує мотиви навчання;
- виховна, що передбачає формування вміння відповідально й зосереджено працювати, застосовувати прийоми контролю та самоконтролю, розвиток якостей особистості: працелюбності, активності, охайності тощо.

Проблеми контролю, корекції мають такі елементи:

- систему принципів вимог і правил;
- види контролю;
- зміст контролю за різними видами навчальної діяльності;
- нормативи бальної системи оцінювання.

Ця система спирається на загальноживаний дидактичний принцип міцності знань, умінь і навичок, який базується на таких вимогах:

- систематичність обліку та контролю;
- всеохопленість (усебічність, повнота) обліку та контролю;
- диференційованість (за окремим предметом) та індивідуальність (за стилем і формами контролю);
- об'єктивність оцінювання;
- урізноманітнення видів і форм контролю в діяльності педагога;
- єдність вимог до контролю з боку всього педагогічного колективу.

IV ГРУПА БІНАРНІ, ІНТЕГРОВАНІ (УНІВЕРСАЛЬНІ) МЕТОДИ НАВЧАННЯ.

Бінарні - подвійні, коли метод і форма зливаються в єдине ціле або два методи поєднуються в один. Ці методи вперше були прийняті та охарактеризовані у 20-ті роки А. Пінкевичем (1925).

У 50-х роках М. Верзілін децю з інших позицій продовжив обґрунтування цієї категорії методів.

Український дидакт А. Алексюк класифікував цю групу названих іншими авторами методів за джерелом знань: словесні, наочні та практичні, об'єднавши їх за відповідними формами та визначивши чотири рівні їх застосування:

- на інформаційному, або догматичному, рівні словесна форма набуває бінарного характеру словесно-інформаційного методу;
- на проблемному, або аналітичному, рівні словесна форма набуває бінарного характеру словесно-проблемного методу;
- на евристичному, або пошуковому, рівні словесна форма набуває характеру словесно-евристичного методу;
- на дослідному рівні словесна форма набуває характеру словесно-дослідницького методу.

Поєднання наочного методу навчання з іншими методами дало можливість утворити наочно-ілюстративний метод, наочно-проблемний, наочно-практичний, наочно-дослідний.

Бінарна класифікація є найреальнішою в практичній дидактиці.

Інтегровані (універсальні) - це поєднання трьох-п'яти методів у єдине ціле під час організації навчання. Ці методи використовуються під час викладання інтегрованих навчальних курсу «Страховий менеджмент».

Методи навчання використовуються практично як сукупність одномоментних дій викладача - прийомів.

11. Методи контролю

Поточний модульний контроль рівня знань передбачає виявлення опанування студентом матеріалу лекційного модуля та вміння застосувати його для вирішення практичної ситуації і проводиться у вигляді письмового контролю (контрольна робота за білетами або тестування за вибором студента). Поточний контроль проводиться у письмовій формі двічі по закінченню кожного зі змістових модулів після того як розглянуто увесь теоретичний матеріал та проведені практичні завдання в межах кожного з змістовного модулю.

Контроль здійснюється і оцінюється за двома складовими: лекційна (теоретична) і практична частини (розрахункові завдання). Для цього білети для проведення поточного контролю мають два теоретичні запитання та розрахункове завдання. Може бути також використано тестове завдання - за вибором студентів.

Знання оцінюються за 5-бальною системою за національною шкалою (контрольна робота) або за системою оцінювання за шкалою ECTS (тестові завдання).

Проведення підсумкового контролю. Умовою допуску до заліку є позитивні оцінки з поточного контролю знань за змістовими модулями та захист розрахунково-графічного завдання.

За умов кредитно-модульної системи організації навчального процесу до підсумкового контролю допускають студентів, які набрали в сумі за всіма змістовими модулями більше 30% балів від загальної кількості з дисципліни (або більше 50% балів з поточного контролю за всіма змістовими модулями).

Диференційний залік здійснюється в письмовій формі за екзаменаційними білетами, які містять два теоретичні питання і розрахункове завдання, або за підсумковим тестовим завданням (за вибором студента), що дає можливість здійснити оцінювання знань студента з усієї дисципліни «Страховий менеджмент».

Залікові відповіді за білетами оцінюються за 5-бальною системою за національною шкалою, тестові завдання – за 100-бальною системою оцінювання за шкалою ECTS. В обох випадках оцінки згідно з методикою переведення показників успішності знань студентів перекладаються у відповідну систему оцінювання.

Оцінювання знань за 5-бальною системою за національною шкалою:

Оцінку «відмінно» ставлять, коли студент дає абсолютно правильні відповіді на теоретичні питання з викладенням оригінальних висновків, отриманих і основі програмного, додаткового матеріалу та нормативних документів. При виконанні практичного завдання студент застосовує системні знання навчального матеріалу, передбачені навчальною програмою.

Оцінка «дуже добре». Теоретичні запитання розкрито повністю на основі програмного і додаткового матеріалу. При виконанні практичного завдання студент застосовує узагальнені знання навчального матеріалу, передбачені навчальною програмою.

Оцінка «добре». Теоретичні запитання розкрито повністю, програмний матеріал викладено у відповідності до вимог. Практичне завдання виконано взагалі правильно, але мають місце окремі неточності.

Оцінка «задовільно». Теоретичні запитання розкрито повністю, проте при викладанні програмного матеріалу допущені незначні помилки. При виконанні практичних завдань без достатнього розуміння студент застосовує навчальний матеріал, припускає помилки.

Оцінка «задовільно (достатньо)». Теоретичні питання розкрито неповністю, з суттєвими помилками. При виконанні практичного завдання студент припускається значної кількості помилок та зустрічається зі значними труднощами.

Оцінка «незадовільно». Теоретичні питання нерозкриті. Студент не може виконати практичні завдання, виявляє здатність до викладення думки на елементарному рівні.

Оцінка «незадовільно». Теоретичні питання нерозкриті. Студент не може виконати практичні завдання.

Тести.
Модуль 1
Вариант 1.

1. Страховой риск - это:
 - а) вероятное и случайное событие, при наступлении которого может быть нанесен ущерб застрахованным имущественным интересам страхователя;
 - б) вероятное и случайное событие, при наступлении которого может быть нанесен ущерб имущественным интересам выгодоприобретателя;
 - в) достоверное событие, при наступлении которого возможен ущерб имущественным интересам страхователя;
 - г) все варианты верны.
2. НЕ считаются страховыми рисками события:
 - а) свежие;
 - б) вероятность наступления которых мала;
 - в) связанные с чрезвычайным ущербом;
 - г) достоверные.
3. Признаки, характеризующие экономическую категорию страхования ...
 - а) раскладка ущерба на неограниченное число лиц;
 - б) использование страхового фонда выходит за рамки совокупности плательщиков взносов;
 - в) перераспределение ущерба в пространстве и во времени по определённому кругу лиц;
 - г) неизбежность наступления разрушительного события.
4. Понятия "страховое событие" и "случайное событие":
 - а) множество "случайных событий" шире множества "страховых событий";
 - б) идентичны;
 - в) множество "страховых событий" шире множества "случайных событий";
 - г) все варианты верны.
5. Главным признаком категории "страховая защита" считается:
 - а) риск;
 - б) формирование целевого страхового фонда;
 - в) случайный характер наступления неблагоприятного события;
 - г) обеспечение бесперебойности общественного производства.
6. Среди признаков риска, поддающегося страхованию, неверным является:
 - а) риск должен быть не подвержен кумуляции;
 - б) вероятность наступления риска должна поддаваться измерению и оценке;
 - в) наступление риска должно иметь объективный характер;
 - г) случайный характер риска.
7. Глобальным методом борьбы с риском, к которому, в основном, относится страхование, является:
 - а) компенсация;
 - б) превенция;
 - в) репрессия;
 - г) все варианты верны.
8. Страхованию не подлежат риски:
 - а) музыкальные;
 - б) неосознанные страхователем;
 - в) материального характера;
 - г) фундаментальные;
9. Селекцией рисков НЕ является:
 - а) отбор рисков в соответствии с критериями, установленными страховщиком;
 - б) программа управления риском, целью которого является формирование сбалансированного страхового портфеля;
 - в) один из этапов идентификации риска;
 - г) все варианты верны.
10. Метод создания страхового фонда в натуральном выражении ...
 - а) самострахование;
 - б) взаимное страхование;
 - в) собственно страхование;
 - г) все варианты верны.
11. НЕ является специфическим признаком категории страхования:
 - а) возвратность средств каждому страхователю;
 - б) вероятностный характер страховых отношений;
 - в) пространственная и временная раскладка ущерба;
 - г) все варианты верны.
12. Страхование объекта у двух или нескольких страховщиков в страховой сумме, превышающей страховую стоимость объекта - это
13. Вероятность наступления страхового случая с учетом размера возможного ущерба - это ### риска

14. Состояние страхового портфеля, при котором большое число застрахованных объектов или несколько объектов со значительными страховыми суммами могут быть затронуты одним страховым событием - это ### риска
15. Страховая ответственность" - это обязанность ...
- а) обязанность страховщика произвести страховую выплату;
 - б) обязанность страхователя в установленные сроки сообщить о наступившем страховом случае;
 - в) страхователя уплатить страховые взносы;
 - г) все варианты верны.
16. Более широким понятием является:
- а) "страховая стоимость";
 - б) "страховая ответственность";
 - в) "страховая сумма";
 - г) все варианты верны.
17. Ставка страхового взноса с единицы страховой суммы или объекта страхования - это:
- а) страховой тариф;
 - б) страховая премия;
 - в) страховое обеспечение;
 - г) все варианты верны.
18. Страховая премия - это:
- а) инвестиционный доход страховщика;
 - б) результат финансовой деятельности страховщика за год;
 - в) сумма возмещенного ущерба;
 - г) установленная плата за страхование.
19. Страховая франшиза - это:
- а) конкретизация имущественных интересов страхователя;
 - б) освобождение страховщика от возмещения убытков страхователя, не превышающих определенный размер;
 - в) перечень исключений из объема страховой ответственности;
 - г) все варианты верны.
20. Сострахование - это:
- а) система экономико-правовых отношений, в соответствии с которой страховщик, принимая на страхование риски, часть ответственности по ним передает другим страховщикам;
 - б) страхование нескольких объектов по одному договору;
 - в) страхование, при котором два или более страховщиков участвуют определенными долями в страховании одного и того же риска, выдавая единый полис;
 - г) все варианты верны.

Модуль 2

Вариант 1.

1. Сформированное страховщиком с целью солидарной раскладки ущерба объединение специально отобранных и принятых на ответственность рисков - это страховой ### .
2. Страховое событие, которое уже наступило – это страховой ### .
3. Экономическая категория, выражающая совокупность распределительных и перераспределительных отношений, связанных с преодолением или возмещением потерь, наносимых общественному производству и жизненному уровню населения стихийными бедствиями и другими чрезвычайными событиями - это страховая ### .
4. Страховая сумма, в которую оценивается ущерб в связи с возможной гибелью или уничтожением имущества - это страховой ### .
5. Документ, подтверждающий факт и причину происшедшего страхового случая - это страховой ###
6. Максимальное количество потенциальных объектов для данного вида страхования - это страховое ### .
7. Обязательства страховщика по удовлетворению страхового интереса страхователя исходя из договора страхования или закона - это страховое ### .
8. Выплаты по личному страхованию в соответствии с договором страхования - это страховое ### .
9. Физическое лицо, жизнь, здоровье, трудоспособность которого являются объектом страховой защиты - это ### .
10. Технические страховые резервы - это:
 - а) неисполненные обязательства страховщика по договорам страхования на определенную отчетную дату;
 - б) наличные деньги на экстренный случай;
 - в) неиспользованные финансовые возможности страховщика;
 - г) все варианты.
11. Лицо, которому по договору страхования предоставлено право на получение соответствующих денежных средств - это ### .
12. Основой выделения отраслей страхования являются:
 - а) объекты страхования;
 - б) категории страхователей;
 - в) объем страховой ответственности;
 - г) сроки страхования.
13. Видом личного страхования является страхование:
 - а) от несчастных случаев;

- б) гражданской ответственности медицинских работников;
 - в) на случай причинения вреда жизни и здоровью;
 - г) все варианты.
14. Формами проведения личного страхования являются:
- а) обязательная, добровольная;
 - б) коллективная;
 - в) комбинированная
 - г) индивидуальная
15. Принципом добровольного страхования является ...
- а) выборочность;
 - б) автоматичность
 - в) бессрочность
 - г) все варианты.
16. Принципом обязательного страхования является ...
- а) полнота охвата всех объектов
 - б) зависимость действия страхования от уплаты страховых взносов
 - в) срочность
 - г) все варианты.
17. Орган надзора за страховой деятельностью в Украине:
- а) Государственная комиссия финансовых услуг
 - б) Кабинет министров Украины
 - в) Верховный совет Украины
 - г) все варианты.
18. Право суброгации к лицу, виновному в наступлении страхового случая, возникает у страховщика, осуществившего страховую выплату:
- а) только в имущественном страховании
 - б) по всем видам страхования
 - в) только в личном страховании
 - г) все варианты.
19. Договор страхования может быть заключен:
- а) только в письменной форме
 - в) в любой форме, по соглашению сторон
 - в) устной форме
 - г) все варианты.
20. Лицом, обязанным сообщить страховой организации о происшедшем страховом событии является:
- а) страхователь или совершеннолетние члены семьи;
 - б) любой гражданин;
 - в) органы МВД и другие органы исполнительной власти;
 - г) все варианты.

Перше та друге модульне завдання за варіантами

Коли проводяться (№ занять)	Варіанти і зміст модульних контрольних робіт (контрольних робіт)	
1	Зміст першої модульної контрольної роботи за варіантами	
	1	2
8 ПЗ	<p><u>Варіант 1.</u> 1. Необхідність страхового захисту від ризику. 2. Сутність страхового ринку.</p> <p><u>Варіант 2.</u> 1. Виникнення та розвиток страхування. 2. Страховий ринок України.</p> <p><u>Варіант 3.</u> 1. Функції та принципи страхування. 2. Страховий ринок країн Європи</p> <p><u>Варіант 4.</u> 1. Організаційно-правові форми страхової діяльності. 2. Державна політика в галузі страхування.</p> <p><u>Варіант 5.</u> 1. Виникнення та розвиток страхування. 2. Державна програма розвитку страхового ринку України.</p> <p><u>Варіант 6.</u> 1. Порядок створення страхової компанії. 2. Страховий ринок України.</p> <p><u>Варіант 7.</u> 1. Реорганізація та ліквідація страхових компаній. 2. Державна програма розвитку страхового ринку України.</p> <p><u>Варіант 8.</u> 1. Функції та принципи страхування. 2. Державна політика в галузі страхування.</p> <p><u>Варіант 9.</u> 1. Організаційно-правові форми страхової діяльності. 2. Особливості організації фінансів страхової компанії</p> <p><u>Варіант 10.</u> 1. Проблеми управління в страхових компаніях. 2. Державний контроль за фінансовим станом страхової компанії.</p> <p><u>Варіант 11.</u> 1. Класифікація страхування за об'єктами. 2. Доходи і витрати страхової компанії.</p> <p><u>Варіант 12.</u> 1. Розрахунок тарифних ставок за ризиковими видами страхування. 2. Страхові резерви.</p> <p><u>Варіант 13.</u> 1. Органи управління страховою компанією. 2. Види страхових послуг.</p> <p><u>Варіант 14.</u> 1. Поняття ризик-менеджменту в страхуванні. 2. Види страхових послуг.</p> <p><u>Варіант 15.</u> 1. Класифікація страхування за об'єктами. 2. Нетрадиційні види страхування.</p> <p><u>Варіант 16.</u> 1. Бізнес-процеси страхової компанії. 2. Державний контроль за фінансовим станом страхової компанії.</p> <p><u>Варіант 17.</u> 1. Органи управління страховою компанією. 2. Особливості організації фінансів страхової компанії.</p> <p><u>Варіант 18.</u> 1. Поняття ризик-менеджменту в страхуванні 2. Нетрадиційні види страхування.</p> <p><u>Варіант 19.</u> 1. Розрахунок тарифних ставок за ризиковими видами страхування 2. Страхові резерви</p> <p><u>Варіант 20.</u> 1. Сутність страхового ринку. 2. Доходи і витрати страхової компанії.</p> <p><u>Варіант 21.</u> 1. Необхідність страхового захисту від ризику. 2. Сутність страхового ринку.</p> <p><u>Варіант 22.</u> 1. Виникнення та розвиток страхування. 2. Страховий ринок України.</p> <p><u>Варіант 23.</u> 1. Функції та принципи страхування. 2. Страховий ринок країн Європи</p> <p><u>Варіант 24.</u> 1. Організаційно-правові форми страхової діяльності. 2. Державна політика в галузі страхування.</p> <p><u>Варіант 25.</u> 1. Виникнення та розвиток страхування. 2. Державна програма розвитку страхового ринку України.</p>	

Коли проводяться (№ занять)	Зміст другої модульної контрольної роботи за варіантами
14 ПЗ	<p><u>Варіант 1.</u> 1. Договір страхування. 2. Системи реалізації страхових послуг. Рекламна діяльність страховика.</p> <p><u>Варіант 2.</u> 1. Персонал страхової компанії. 2. Інновації та інноваційний менеджмент у страхуванні.</p> <p><u>Варіант 3.</u> 1. Обов'язки страховика та страхувальника. 2. Інноваційна модель страхового продукту.</p> <p><u>Варіант 4.</u> 1. Правила страхування. 2. Технологія інноваційного процесу у страхуванні.</p> <p><u>Варіант 5.</u> 1. Системи оплати праці персоналу страхової компанії. 2. Страхування вантажів.</p> <p><u>Варіант 6.</u> 1. Управління конфліктними ситуаціями в страховому бізнесі. 2. Сутність медичного страхування.</p> <p><u>Варіант 7.</u> 1. Маркетинговий комплекс страхової компанії. 2. Розвиток медичного страхування в Україні.</p> <p><u>Варіант 8.</u> 1. Основи маркетингових стратегій страхової компанії. 2. Страхування автотранспорту</p> <p><u>Варіант 9.</u> 1. Безпека економічного партнерства. 2. Страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів.</p> <p><u>Варіант 10.</u> 1. Правові аспекти дотримання податкового законодавства у страхуванні 2. Економічна безпека страхової компанії.</p> <p><u>Варіант 11.</u> 1. Безпека економічного партнерства. 2. Страхування вантажів.</p> <p><u>Варіант 12.</u> 1. Страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів. 2. Економічна безпека страхової компанії.</p> <p><u>Варіант 13.</u> 1. Правові аспекти дотримання податкового законодавства у страхуванні 2. Страхування автотранспорту</p> <p><u>Варіант 14.</u> 1. Маркетинговий комплекс страхової компанії. 2. Розвиток медичного страхування в Україні.</p> <p><u>Варіант 15.</u> 1. Управління конфліктними ситуаціями в страховому бізнесі. 2. Сутність медичного страхування.</p> <p><u>Варіант 16.</u> 1. Системи оплати праці персоналу страхової компанії. 2. Інноваційна модель страхового продукту.</p> <p><u>Варіант 17.</u> 1. Персонал страхової компанії.. 2. Технологія інноваційного процесу у страхуванні.</p> <p><u>Варіант 18.</u> 1. Обов'язки страховика та страхувальника. 2. Інновації та інноваційний менеджмент у страхуванні.</p> <p><u>Варіант 19.</u> 1. Правила страхування. 2. Системи реалізації страхових послуг. Рекламна діяльність страховика.</p> <p><u>Варіант 20.</u> 1. Договір страхування. 2. Основи маркетингових стратегій страхової компанії.</p> <p><u>Варіант 21.</u> 1. Договір страхування. 2. Системи реалізації страхових послуг. Рекламна діяльність страховика.</p> <p><u>Варіант 22.</u> 1. Персонал страхової компанії. 2. Інновації та інноваційний менеджмент у страхуванні.</p> <p><u>Варіант 23.</u> 1. Обов'язки страховика та страхувальника. 2. Інноваційна модель страхового продукту.</p> <p><u>Варіант 24.</u> 1. Правила страхування. 2. Технологія інноваційного процесу у страхуванні.</p> <p><u>Варіант 25.</u> 1. Системи оплати праці персоналу страхової компанії. 2. Страхування вантажів</p>

Розрахункове завдання

1. Розрахувати дохід СК від реалізації послуг інших ніж страхування життя на кінець звітного періоду.

Показники, тис. грн.	Дані
Страхові внески СВ	6578
Частка внесків, сплачених перестраховикам ЧП	315,3
Резерв незароблених премій РНП на початок періоду	624,5
РНП на кінець періоду	1513,8
Частка перестраховика у РНП на початок періоду	62,7
Частка перестраховика у РНП на кінець періоду	94,3

2. Визначити фін. Результат від операційної діяльності на кінець звітного періоду.

Показники, тис. грн.	Дані
Дохід від реалізації ДР	6578
Страхові виплати СВ	2536,1
Собівартість реалізації послуг СС	8,5
Інші операційні доходи ІОД	151,8
Адміністративні витрати АВ	62,7
Витрати на збут ВЗ	14,3
Інші операційні витрати ІОВ	1,4

3. Визначити фінансовий результат від звичайної діяльності СК до оподаткування на кінець звітного періоду.

Показники, тис. грн.	Дані
Фінансовий результат від операційної діяльності ФР оп	2106,8
Інші фінансові доходи ІФД	475,7
Інші доходи ІД	0,7
Фінансові витрати ІФВ	2,0
Інші витрати ІВ	1,1

4. Порівняти платоспроможність та доходність СК

Показники, тис. грн.	СК1	СК2
Активи	8335,5	7081,4
НА	20,7	13,5
Страхові резерви та інші зобов'язання	3050,5	2347,7
Чистий прибуток	601,4	249,3
Страхові премії	8554,3	5664,1
Сума премій, сплачених перестраховикам	699,4	247,6
Страхові виплати	4045	1879,4
Сума виплат компенсовані перестраховиками	3,8	0,4

5. Порівняти фінансову стійкість страхової операції Кк

Показники	1	2
Страхові операції	1	2
кількість договорів	10 тис	5 тис
тарифна ставка зі 100 грн	4 грн	10 грн

6. Визначте середній розмір втрати прибутку від простою виробничого комплексу та нетто-ставку.

Дані для розрахунку. Число років спостереження за даним підприємством становить 6 років (2190 днів). Кількість зупинок - 3. Загальний час зупинок 4 міс. (120 дні). Величина прибутку з одиниці продукції 100 руб., Випуск продукції в день 20 шт.

7. Визначте суму страхового відшкодування за системою пропорційної відповідальності.

Дані для розрахунку. Дійсна вартість об'єкта страхування становить 30 млн. грн., Страхова сума - 8 млн. грн. У результаті страхового випадку збиток склав 900 тис. грн.

8. Визначте суму страхового відшкодування за системою першого ризику.

Дані для розрахунку. Вартісна оцінка об'єкта страхування становить 210 тис. грн. Страхова сума 150 тис. грн. Збиток страхувальника в результаті пошкодження об'єкта склав 170 тис. грн.

9. Визначте суму страхового відшкодування за системою першого ризику.

Дані для розрахунку. Автомобіль застрахований за системою першого ризику на суму - 120 тис. грн. Вартість автомобіля 270 тис. грн. У результаті страхового випадку збиток страхувальника у зв'язку з пошкодженням автомобіля склав 150 тис. грн.

10. Визначте суму страхового відшкодування за системою відбудовної вартості.

Дані для розрахунку. Дійсна вартість об'єкта страхування на момент страхового випадку становить 350 тис. грн. Об'єкт був застрахований на 240 тис. грн. У результаті страхового випадку майно було повністю знищено.

11. Визначте збиток страхувальника та суму страхового відшкодування за системою граничної відповідальності.

Дані для розрахунку. Урожай жита застрахований за системою граничної відповідальності, виходячи з середньої за 5 років врожайності 15 ц. з 1 гектара на умовах страхової виплати у розмірі 70% заподіяного збитку за недоотримання врожаю. Посівна площа - 1000 га. Фактична врожайність жита становила 24 ц. з 1 гектара. Закупівельна ціна жита 170 тис. грн. за 1 ц.

12. Визначте суму страхового відшкодування.

Дані для розрахунку. За договором страхування передбачена безумовна франшиза «вільно від перших 5 відсотків» Дійсна вартість об'єкта страхування становить 200 тис. грн. Об'єкт був застрахований на 200 тис. грн. У результаті страхового випадку збиток склав 51 тис. грн.

13. Визначте розмір страхового внеску і страхового відшкодування.

Дані для розрахунку. Організація застрахувала своє майно строком на один рік з відповідальністю за крадіжку зі зломом на суму 300 тис. грн. Ставка страхового тарифу 0,5% страхової суми. За договором страхування передбачена безумовна франшиза в розмірі 3 тис. грн., При якій надається знижка до тарифу 5%. У результаті страхового випадку збиток склав 10 тис. грн.

14. Визначте нетто-ставку на 100 грн. страхової суми.

Дані для розрахунку. В області з 1000 застрахованих будинків від пожежі страждають 80. Середня сума страхового відшкодування на один договір страхування 20 тис. грн. Середня страхова сума на один договір страхування 120 тис. грн.

15. Визначте брутто-ставку.

Дані для розрахунку. Тн - 40 коп. з 100 грн. страхової суми. Сума амортизації - 20 коп. на 100 грн., сума орендної плати - 15 коп. на 100 грн. страхової суми. Заробітна плата та інші змінні доходу складають 20% до Тб. Прибуток планується в розмірі 15% до Тб.

16. Визначте суму страхового відшкодування за системою дійсної вартості майна.

Дані для розрахунку. Дійсна вартість об'єкта страхування становить 165 тис. грн. У результаті страхового випадку майно було повністю знищено, а необхідні витрати страхувальника з порятунку даного майна виявилися безуспішними і склали 12 тис. грн.

17. Визначте суму страхового відшкодування за системою пропорційної відповідальності.

Дані для розрахунку. Вартісна оцінка об'єкта страхування становить 400 тис. грн., Страхова сума 280 тис. грн., Збиток страхувальника в результаті пошкодження об'єкта склав 70 тис. грн.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Диференційний залік

Поточне тестування та самостійна робота															Сума
Змістовий модуль №1								Змістовий модуль №2							
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15	
7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	6	5	5	100

T1, T2 ... T9 – теми змістових модулів.

Приклад за виконання курсового проекту (роботи)

Пояснювальна записка	Ілюстративна частина	Захист роботи	Сума
до 30	до 30	до 40	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

1. Лінькова О.Ю. Страхування. Навч. Посіб. Х.: НТУ «ХП». – 2006. – 240 с.

Методичні вказівки щодо виконання розрахункової частини завдання

Формуємо таблицю вихідних даних для обраного варіанту:

Номер варіанта	Страхове поле (N_{\max})	Кількість укладених договорів (число застрахованих об'єктів)(N)	Сума застрахованого майна (C)	Надійшло страхових внесків (P)	Страхові виплати (B)	Кількість об'єктів, що постраждали (n_n)	Доля навантаження в структурі тарифу (H)
0	250000	10200	120000	8000	2150	1020	25

Далі проводимо розрахунок тарифної ставки.

Тарифна ставка – це ціна страхового ризику та інших витрат, необхідних для виконання зобов'язань страховика перед страхувальником за підписаним договором [страхування](#).

Тарифна ставка, за якою укладається страховий договір, називається **брутто-ставкою**. Вона складається з двох частин: нетто-ставки і навантаження.

Нетто-ставка — ціна страхового ризику (вибуху, пожежі тощо).

Навантаження — вартість, яка покриває витрати страховика з організації та ведення страхової справи, а також містить елементи прибутку.

Для розрахунку тарифів можуть бути використані кілька методів:

- на основі теорії імовірності та методів математичної статистики з використанням часових рядів;
- на базі експертних оцінок;
- за аналогією до інших об'єктів або компаній;
- з використанням математичної статистики і розрахунку дохідності.

В розрахунковому завданні рекомендовано використання методики на основі теорії імовірності.

Нетто-ставка визначається за формулою:

$$\dot{O}_i = E(A) * \hat{E} * 100, \quad (1)$$

де T_n – тарифна нетто-ставка, грн.;

P – імовірність настання страхової події;

K – коефіцієнт відношення середньої виплати до середньої страхової суми на один договір; 100 – одиниця страхової суми (100 грн.).

$$K = \frac{\bar{B}}{C}, \quad (2)$$

де \bar{B} - середня виплата на один договір

\bar{C} - середня страхова сума на один договір.

Ймовірністю події A — позначається $P(A)$ — називається відношення кількості позитивних для нього випадків n_n до загальної кількості усіх рівно можливих випадків N . Оскільки ймовірність події виражається правильним дробом, тобто тим, в якому чисельник менший знаменника (n_n завжди менше або дорівнює N), зрозуміло, що $0 < P(A) < 1$.

$$P(A) = n_n / N \quad (3)$$

Тож в загальному вигляді формула розрахунку тарифної ставки виглядає наступним чином:

$$\dot{O}_i = \frac{n_n * \bar{B}}{N * C} * 100 = \frac{B}{C} * 100, \quad (4)$$

де B – загальна сума виплат страхового відшкодування,

C – загальна страхова сума застрахованих об'єктів.

Тож, $T_n = (2150/120000) * 100 = 1,79$ грн на кожні 100 грн. страхової суми.

Далі розрахуємо брутто-ставку:

$$T = \frac{100 * T_n}{100 - H}, \quad (5)$$

де H – навантаження, що вкладається в тариф у % до тарифної ставки.

Розраховуємо:

$$T = \frac{100 * 1.79}{100 - 25} = 2.39 \text{ грн.}$$

Таким чином, тарифна ставка становить 2,39 грн на 100 грн страхової суми.

Далі розраховуємо показники, що характеризують діяльність страхових організацій:

1) Страхове поле — це максимальна кількість об'єктів, які потенційно можна застрахувати на добровільних засадах.

Ступінь охоплення страхового поля визначається як відношення фактично застрахованих об'єктів до їх можливої кількості. Цей показник дає можливість спрогнозувати перспективи розвитку окремих видів страхування на кожному окремому сегменті ринку.

Розраховується за формулою:

$$d = N/N_{max} = 10200/250000 = 0,0408 \text{ або } 4,08\%$$

2) Частота страхових випадків характеризується кількістю страхових випадків у розрахунку на один об'єкт страхування:

Частота страхових випадків:

$$d_e = n_n/N = 1020/10200 = 0,1$$

Чим менший показник, тим менше ймовірність настання страхового випадку серед клієнтів страхової компанії за поданим видом страхування. Показник частоти страхових випадків повинен бути менше 1.

3) Коефіцієнт виплат, або показник виплат страхового відшкодування в розрахунку на страхові платежі.

Розраховується за наступною формулою: $\hat{E}_a = \frac{B}{P} = \frac{2150}{8000} = 0.26875$

Показує, скільки одиниць грошового відшкодування приходилося в поточному році на одиницю страхового платежу. Чим менший показник, тим кращий він для страхової компанії.

4) Збитковість страхової суми.

Розраховується за формулою: $q = \frac{B}{C} = \frac{2150}{120000} = 0,01791666 \approx 0,0179$.

Показує долю страхового відшкодування, виплаченого в поточному році, у загальні суми застрахованого майна.

Коефіцієнт збитковості може бути менше або дорівнювати одиниці. Він не може бути більше одиниці, тобто це означало б, що або порушено принцип відшкодування, або застрахований об'єкт був застрахований більше одного разу (подвійне страхування), або був знищений більше одного разу.

5) Коефіцієнт фінансової сталості (з довірчою ймовірністю 0,954, для якого $t=2$).

Для визначення цього показника може бути застосований коефіцієнт Коньшина, що розраховується за наступною формулою: $\hat{E}_\delta = t \sqrt{\frac{1-q}{Nq}} = 2 \sqrt{\frac{1-0,0179}{10200 \cdot 0,0179}} = 0.23$

Чим менше значення коефіцієнта, тим вища фінансова стійкість страховика. На величину показника, як видно з формули, не впливає розмір страхової суми застрахованих об'єктів.

Список рекомендованої літератури:

1. Закон України «Про страхування» № 86/96-ВР від 07.03.96 // режим електронного доступу <http://zakon.rada.gov.ua>

2. Базилевич В.Д., Базилевич К.С. Страхова справа. – 5-те вид., стер. – К.: Знання, 2006. – 351 с.

3. Страхування: Підручник / Керівник авт. колективу і наук, ред. С. С. Осадець. - Вид. 2-ге, перероб. і доп. - К.: КНЕУ, 2002. - 599 с.

14. Рекомендована література

Базова

1. Конституція України.
2. Закон України "Про страхування".
3. Лінькова О.Ю. Страхування. Навч. Посіб. Х.: НТУ «ХПІ». – 2006. – 240 с.
4. Страхування. Навч.-метод. посібник / За заг. ред. О. О. Гаманкової. — К.: КНЕУ, 2000. — 120 с.
5. Шелехов К. В., Бігдаш В. Д. Страхування. Страхові послуги. — К.: ІЕУГП, 2000. — 268 с.

Допоміжна:

1. Державна програма розвитку страхового ринку України на період до 2005 року та на перспективу до 2010 року // Україна - Візпез. - 2000. - №20. - С. 2-5.
2. Директива Совета №91/674/СЕЕ о годовой отчетности и консолидированных счетах страховых организаций // Страхова права. - 2002. - №1. - С. 79-93.
3. Законодавство України про страхування: Збірник нормативних актів / За ред. П. Д. Біленчука, О. Ф. Філонюка, І. В. Яковенко - К.: Атіка, 1999. - 464с.
4. Кодекс торговельного мореплавства України // Голос України. - 1995. - №127-128.
5. Методика формування резервів по страхуванню життя: Наказ Комітету у справах нагляду за страховою діяльністю №46 від 23 липня 1997 р.
6. Положення про Моторне (транспортне) страхове бюро: Постанова Кабінету Міністрів України // Україна - Візпез.- 1996. — 24 жовтня.
7. Положення про порядок здійснення операцій з перестраховання: Постанова Кабінету Міністрів України // Україна — Візпез. — 2013. — №44.
8. Програма заходів щодо розвитку медичного страхування (Проект) // Україна - Бізнес. - 1998. - №34. - 2 верес.
9. Про господарські товариства: Закон України // Відомості Верховної Ради України. — 1991. — № 49. — С. 1403 - 1425.
10. Про заставу: Закон України // Голос України. - 1992. -11 листопада.
11. Про затвердження Положення про організацію діяльності і аварійних комісарів: Постанова Кабінету Міністрів України // Україна - Візпез. — 1997. — 18 лютого.
12. Про затвердження Положення про порядок провадження діяльності страховими посередниками: Постанова Кабінету Міністрів України//Урядовий кур'єр. - 1997. - 21 січня.
13. Про колективне підприємство :Закон України //Голос України.- 1992.- 20 березня.
14. Про охорону навколишнього середовища: Закон України //Голос України. — 1991. —20 березня.
15. Про порядок і умови проведення обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів: Постанова Кабінету Міністрів України // Україна — Візпез. —1996. — 24 жовтня.
16. Про порядок і умови проведення обов'язковою авіаційною страхування: Постанова Кабінету Міністрів України // Україна - Візпез. - 1998. - 22 липня. — С. 3.
17. Про порядок утворення та державної реєстрації Авіаційного страхового бюро і Морського страхового бюро: Постанова КМУ // Україна - Візпез. -1998. — 13 травня. — С. 6.
18. Про приєднання України до Віденської Конвенції про цивільну відповідальність за ядерну шкоду: Закон України // Голос України. - 1996. - №41.
19. Про створення мережі закладів з організації надання медичної допомоги "Асістанс—Україна": Постанова КМУ // Україна - Візпез.— 1998. — 23 грудня. — С. 5.
20. Про транспорт : Закон України // Відомості ВРУ. — 1994-№51. —С. 1303-1319.
21. Про страхування: Закон України // Урядовий кур'єр. - 2001. - №205. -С.5-16.
22. Про страхування: Закон України
23. Про оподаткування прибутку підприємств: Закон України
24. Про впровадження механізму страхування експортних та кредитних ризиків: Постанова Кабінету Міністрів України
25. Про затвердження ліцензійних умов впровадження страхової діяльності: Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України
26. Про затвердження напрямів інвестування галузей економіки за рахунок коштів страхових резервів: Постанова Кабінету Міністрів України
27. Про затвердження програми розвитку страхового ринку України на 2001 - 2004 роки: Постанова КМУ
28. Про положення про Державну комісію з регулювання ринків фінансових послуг України: Указ Президента України
29. Цивільний кодекс України. — К.: Унюре, 2003. — 230 с.
30. АлександроваМ.М. Страхування: Навчально-методичний посібник. -К.:ЦУЛ, 2012.-64 с.
31. Грачов В. І. Страхові послуги. Навчальний посібник / І. В. Грачов, І. В. Бубенко. — Харків: Вид. ХДЕУ, 2013. - 76 с.
32. Контрольні роботи та методичні рекомендації до них для студентів заочної форми навчання з курсу «Страхові послуги» для студентів спеціальності 6.050104.- / Укл. І. В. Бубенко. — Харків: ХДУХТ, 2014. - 16 с.
33. Практичні завдання з курсу «Страхові послуги» для студентів спеціальностей 8.050104, 8.050105 усіх форм навчання. / Укл. І. В. Бубенко. — Харків: Вид. ХДЕУ, 2013. — 24 с.

34. Практичні та семінарські заняття для студентів денної форми навчання з курсу «Страховання» та «Страхові послуги» для студентів спеціальності 6.050104 / Укл. І. В. Бубенко. - Харків: Вид. ХДУХТ, 2004. -16 с.
35. Програма курсу «Страхові послуги» для студентів спеціальності 6.050104 усіх форм навчання / Укл. І. В. Губенко. - Харків: Вид. ХДЕУ, 2014. - 32 с.
36. Себиновский Б. Ю. Страховое дело: Учеб. пособие для вузов / Б. Ю. Себиновский, В. Н. Гарькуша -Ростов-на-Дону: Феникс, 2010. — 376 с.
37. Страхові послуги: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни / За ред. Т. М. Артюх. — К.: КНЕУ, 2010. - 124 с.
38. Страховання: Навч.-метод. посіб./За заг.ред.О.О.Гаманкової.- К.: КНЕУ, 2010. - 120 с.
39. Страховання: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц.-Львів:ЛКА, 2012. -148 с.
40. Таркуцяк А. О. Страховання: Навч. посіб. — К.: Вид. Євр. ун-ту фінансів, інф. систем, менедж. і бізнесу, 2009. - 116 с.
41. Теревус О. М. Страхові послуги: Навч.-мет. матеріали для студ. — Тернопіль: ТАНГ, 2012. - 168 с.
42. Тести для поточного і підсумкового контролю з курсу "Страховання і страхові послуги" для студентів спеціальності 6.050.104 / Укл. І. В. Бубенко - Харків: 2004. - 16 с.
43. Айзенштейн Х. Сравнение и критика полисных условий по страхованию жизни. - М.: Анкил, 2003. - 60 с.
44. Александрова Т. Г. Коммерческое страхование: Справочник / Т. Г. Александрова, О. В. Мещерякова — М.: Институт новой экономики, 20. —254 с.
45. Аленичев В. В. Страхование валютных рисков, банковских и экспортных коммерческих кредитов / В. В. Аленичев, Т. Д. Аленичева — М.: ТОО «ИСТ-Сервис», 2004. — 116 с.
46. Базилевич В. Д. Страховое дело. — К.: Знання. — 2012. — 204 с.
47. Балабанов Й. Т. Риск — менеджмент. — М.: Финансы и статистика, 2006. —192с.
48. Басаков М. И. Страховое дело в вопросах и ответах: Уч. пособие. -Ростов-на-Дону-2009.- 571 с.
49. Борисова В. А. Організаційно-економічний механізм страхування / В. А. Борисова, О. В. Огаренко — Суми: Вид. "Довкілля", 2011. — 196с.
50. Бридун Є. В. Страхова справа. — Ірпінь: АДПС України, 2010. —108 с.
51. Внукова Н. Оценка эффективности страхового предпринимательства в Украине / Н. Внукова, А. Прудкий // Финансовые услуги. — 2000. — №7 - 9. — С. 32 - 34
52. Гинзбург А. И. Страхование. - СПб: Питер, 2012. — 176 с.
53. Гвозденко А. А. Основы страхования: Учебник.-М.: Финансы и статистика, 2008.-304с.
54. Гвозденко А. А. Финансово-экономические методы страхования: Учебник. — М.: Финансы и статистика, 2010. — 184с.
55. Горбач Л. М. Страхова справа. - Луцьк: Вежа, 2001. - 182 с.
56. Заруба О. Д. Страхова справа. Підручник.— К.: Знання, 1998. — 321с.
57. Калашніков О. М. Страховання. - Харків.: ХНАУ, 2002. - 60 с.
58. Оцінка активів страхових компаній /Н. М. Внукова //Фінанси України.- 2002. - №4.
59. Орланюк-Малицкая Л. А. Платежеспособность страховых компаний. — М.: Анкил, 1994. -152с.
60. Ротова Т. А. Страховання: Навч. посіб. / Т. А. Ротова, Л. С. Руденко — К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2001. — 400 с.
61. Страхование в Украине / А. Н. Залетов; Под ред. О. А. Слосаренко. - К.: Вееопе, Логос, 2002. - 452 с.
62. Страховий ринок України 1993-2001 // Фінансові послуги. Спец. випуск.— 2001.-350с.
63. Страховое дело: Учебник / Под ред. Л. И. Рейтмана. — М.: Банковский и биржевой научно-консультационный центр 1992. — 532с.
64. Страховання: Підручник / Керівник авт. колективу і наук. ред. С. С. Осадець. — К.: КНЕУ, 2002. — 600 с.
65. Шахов В. В. Страхование: Учебник для ВУЗов. — М.: ЮНИТИ, 2000.— 312с.
66. Шихов А. К. Страхование: Учебное пособие для вузов.-ЮНИТИ-ДАНА, 2000.-310 с.
67. Базилевич В. Д. Страховий ринок України. — К.: Знання, 1998. — 374 с.
68. Базилевич В. Д., Базилевич К. С. Страхова справа. — К.: Знання, 1997. — 216 с. Балабанов И. Т., Степанов В. Н..
69. Барановський О. І. Фінансова безпека. — К.: ФЕНІКС, 1999. — 338 с.
70. Баронин Б. И., Внукова Н. Н., Временко Л. В. Мир оценки и страхования недвижимости. — Харьков: Форт, 1996. — 64 с.
71. Біленчук Д. П., Біленчук П. Д., Залетов О. М., Кліменко Н. І. Страхове право України: Підручник. — К.: Атіка, 1999. — 368 с.
72. Вітлінський В. В., Наконечний С. І. Ризик у менеджменті. — К.: Борисфен, 1996. — 336 с.
73. Внукова Н. Н. Практика страхового бізнесу. — К.: Либра, 1994. — 75 с.
74. Гапанюк М. А., Малько В. І. Передумови та перспективи розвитку екологічного страхування в Україні // Фінанси України. — 1997. — № 7. — С. 90—100.
75. Європейський досвід страхової діяльності і вдосконалення її кадрового забезпечення. Професійні дискусії педагогів і практиків Сходу і Заходу: Матеріали міжнародної конференції 17—18 жовтня 1996 року. — К.: КДЕУ, 1996. — 136 с.
76. Заруба О. Д. Страхова справа: Підручник. — К., 1998.
77. Зернов А. А., Зубец А. Н., Третьякова Е. И. Экономическая эффективность страхования // Финансы. — 1997. — № 10. — С. 42—44.
78. Кашенко О. Л., Борисова В. А. Соціально-економічні основи страхування. Навчальний посібник. Суми: Університетська книга, 1999. — 252 с.

79. Осадець С. Проблеми впровадження в Україні європейських стандартів страхової діяльності // Проблеми економічної інтеграції України в Європейський Союз: теорія і практика. — Львів: Діло, 1996. — С. 188—190.
80. Осадець С. С. У третє тисячоліття — з чіткою програмою розвитку страхового ринку // Фінанси України. — 2000. — № 9 (спецвипуск). — С. 79—85.
81. Поддєрьогін А., Мурашко О. Визначення фінансового результату страховика від страхової діяльності // Бухгалтерський облік і аудит. — 1996. — № 11. — С. 10—12.
82. Пугай Г. О. Нагляд за страховою діяльністю // Фінанси України. — 1996. — № 12. — С. 85—91.
83. Ротова Т. А., Руденко Л. С. Страхування: Навч. посібник. — К.: КНЕУ, 2001. — 400 с.
84. Самойловський А. Страховий бізнес в Україні // Вісник Національного банку України. — 1997. — № 11. — С. 41—45.
85. Соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання. — К.: Основа, 2001. — 156 с.
86. Смирнов В. В. Залог и страхование: Пособие. — К., 1995. — 102 с.
87. Страхові послуги: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / За заг. ред. Т. М. Артюх. — К.: КНЕУ, 2000. — 124 с.

15. Інформаційні ресурси

1. <http://do.gendocs.ru/docs/index-41145.html#1376103>
2. <http://www.rada.gov.ua/#>
3. <http://uainsur.com/liga/about/info/>
4. <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=1504>
5. http://tourlib.net/books_ukr/kyfjak_11.htm
6. <http://meget.kiev.ua/strahovanie/>
7. <http://uk.wikipedia.org/wiki/%D1%F2%F0%E0%F5%F3%E2%E0%ED%ED%FF>
8. http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/Z960085.html
9. <http://www.br.com.ua/referats/Insurance/1912.htm>
10. <http://yandex.ua/yandsearch?p=2&rdmd=307859&text=%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%85%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%B2%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96&clid=1946563&lr=147&tld=ua>